

הלכות שפת סימן שצו

ביאורים ומוספים

סימן שצו

דין שביתת היחיד וכליו ומהלך אלפים אמה

[משנב ס"ק א]

דמן התורה מפר להלך עד י"ב מיל.

1) והטעם שעד שיעור זה לא נאסר להלך מדין חצי שיעור שאסור מן התורה, כתב בשו"ת בית שער (או"ח סי' קלט) שחצי שיעור אסור מן התורה רק במקום שהשיעור נאמר על האיסור, כמו בשיעורי אכילה שכל כזית וכזית הוא איסור, אבל בתחומין שמד שיצא חוץ לייב מיל יש איסור על כל פסיעה ופסיעה, לא שייך לומר שייב מיל הם שיעור האיסור, שאם כן יאסר רק בהולך י"ב מיל חוץ לתחום, ועל כרחק שהשיעור נאמר על ההיתר, והיינו שעד י"ב מיל מותר להלך, ואם כן אי אפשר לאסור להלך עד שיעור זה מפני שהוא חצי שיעור מן האיסור, שהרי אדרבה הוא חצי שיעור מן ההיתר.

והדברי יחזקאל (סי' ז אות ג בהערה) כתב, שלא נאסר חצי שיעור אלא במקום שהשיעור אינו מפורש בתורה אלא מהלכה למשה מסיני, שאז ניתן השיעור רק לענין עונש, אבל בתחומין שהשיעור נלמד מפסוק, אם כן הוא חלק מעצמותו של האיסור, ובוזו לא אסורים פחות מכשיעור [וראה תירוצים נוספים בשו"ת חוות יאיר (סי' טו), ובבית שער (שם)].

[משנב שם]

וביותר מזה אסור.

2) ולענין יום טוב האם מן התורה נאמר בו איסור תחומין ביותר מי"ב מיל, דעת רש"י (חגיגה יז, ב ד"ה ופנית) ותוס' (שם ד"ה דכתיב) והתשב"ץ (חיב סי' ריב) שהוא מן התורה, וכן כתב הרעקא (גליון שיעו סי' תקפו על המג"א ס"ק כד) בדעת הרמב"ם (פ"ח מהל' עירובין ה"י). מאידך, בשו"ת שואל ומשיב (חי' סי' צט) כתב בדעת הרמב"ם שהוא מדרבנן, וכן כתב בשו"ת מעשה ניסים לר"א בן הרמב"ם (סי' יב, הובאו דבריו בספר המצוות ל"ת שבא, הצאת פרנקל).

ובהנהגות הרעקא (שם) ציין לקונטרס אחרון שבסוף שו"ת הבי"ח (סי' ז), שכתב שלדעת רבי עקיבא שסובר שתחום אלפיים אמה הוא מן התורה, אין חילוק בין שבת ליום טוב. אך לדעת האומרים שאיסור תחומין של י"ב מיל הוא מן התורה גם לדעת חכמים, האיסור הוא רק בשבת ולא ביו"ט, כיון שנלמד מהפסוק "אל יצא איש ממקומו" שנאמר בשבת.

מאידך, בשו"ת חתם סופר (או"ח ח"א סי' קמט) כתב, שאף לדעה זו אין חילוק בדין תחומין בין שבת ליו"ט. וביאר, שכיון שהפסוק "אל יצא איש ממקומו" נאמר לענין ירידת המן, וגם ביו"ט לא ירד מן [ולכן נהגים לבצע על לחם משנה ביו"ט], אם כן הפסוק נאמר גם על יו"ט ולא דוקא על שבת.

ולהלכה, כתב השע"צ לקמן (סי' תקפו ס"ק קכב) לענין הבאת שופר על ידי נכרי מחוץ לתחום, שבשעת הדחק יש להקל שאין איסור תחומין מן התורה ביו"ט אף בייב מיל.

[משנב שם]

יכדכתיב 'אל יצא איש ממקומו'.

3) ובדין איסור תחומין לגבי אשה, מבוואר בגמרא (יבמות מז, ב) שרות אמרה לנעמי על איסור תחומין "באשר תלכי אלך", הרי

שנוהג איסור זה גם באשה. ואף שהוכרז איסור תחומין בתורה בלשון 'איש', וכתבו התוספות (בי"ק טו, א, ד"ה השוה) שבמקום שנאמר לשון 'איש' צריך לימוד שנוהג גם באשה, כתב בשו"ת עמודי אור (סי' ט) שדוקא כשיש סברא לחלק בין איש לאשה צריך לימוד מיוחד לאשה, אבל לענין איסור תחומין אין סברא לחלק ביניהם, ולכן אין צורך לימוד מיוחד לאשה אף שנקט הכתוב לשון 'איש'.

[משנב שם]

דגם חוץ ליי"ב מיל אינו אסור מן התורה.

4) ולהלכה, מדברי הרמ"א לקמן (סי' תד ס"א) נראה שנקט לחומרא. ובמשנב שם (ס"ק ז) כתב, שמדברי השו"ע נראה שמצדד להחמיר חוץ ליי"ב מיל גם בספק, כדין ספק איסור תורה, אבל מדברי הגר"א (שם) נראה שנוטה כדעת הפוסקים שלעולם האיסור רק מדרבנן.

[משנב ס"ק ב]

מצימדת גליון אלפים וארבע אמות.

5) מלשון השו"ע והמשנב משמע שהשובת מחוץ לעיר אינו רשאי להלך בשבת אלא אלפיים וד' אמות. מאידך, שיטת ר"ת (הובא בתוספות עירובין נ"א, א, ד"ה כזה) שרשאי להלך לכל צד שיעור אלפיים אמה ואלכסונו, שהם אלפיים ושמונה מאות אמה. וכתב החו"א (או"ח סי' קי ס"ק כד) שגם להלכה שלא פוסקים כר"ת [וכן כתב המשנב לעיל סי' שמה ס"ק ו שכל הראשונים חולקים עליו], מ"מ רשאי אדם להלך ממקום שביתתו אלפיים ושמונה מאות אמה לצד מסוים, שכיון שאלפיים אמה נקבעות בריבוע, וריבוע זה ביד האדם לקבעו לאיזה חוץ שירצה, נמצא שיכול להחליט שאלפיים אמותיו יהיו לרוח מסוימת, ועל ידי כך יוכל ללכת לכיוון שחפץ בו אלפיים אמות עם אלכסונו, שהן אלפיים ושמונה מאות אמות.

אמנם אם הולך בתחילה לצד מסוים בלי לקבוע את מקום הרבוע, אין לו אלא אלפיים אמה בלבד, שאנו אומרים שזוהו צד היורש שלו, וכמבואר במשנב לעיל (סי' שצו ס"ק ו). וכן משמע בחו"א (שם).

ודעת החיי אדם (כלל עו ט"ב) שבשעת הדחק יש לסמוך על שיטת ר"ת, וכן כתב בשו"ת אחיעזר (ח"ג סי' נט אות א) לענין מוהל שהיה צריך ללכת למול ביום טוב, ודיה ספק אם יש שם ד' אלפים אמות או יותר, שיש לסמוך על סברא זו להקל לצורך מצוה, והתיר גם לחזור לביתו לצורך שמחת יום טוב. אכן המשנב (שם) דחה דעה זו, וכן החו"א כתב (שם) שאין אנו פוסקים כדעת ר"ת.

[שעה"צ ס"ק א]

לפי דעה ראשונה וכו', דהלכה קדשה שניה.

6) מבוואר מדבריו שהשוה את דין היוצא חוץ לתחום לדין השובת במקומו. ומצינו אופן שלישי שנאמר בו דיון זה, במניח עירוב על מנת ללכת ממקום עירובו אלפיים אמה.

ובענין אם הושו שלוש המקרים [מניח עירוב, יוצא חוץ לתחום, ושובת במקומו] בדין זה, נאמרו שלש שיטות בראשונים:

א. שיטת התוספות (עירובין ס, ב, ד"ה כאן) והבעל המאור (שם יג, א בדפי ה"ף) והרשב"א (עבודת הקודש בית נתיבות שער ה סי' ו), המשיך במילואים עמוד 36

הַלְבוֹת שֶׁבַת סִימָן שֶׁצַד

המשך מעמוד הקודם

עירוב תחומין ממזרח לו כדי שיהיה מותר לו ללכת למזרח ארבעת אלפים אמה [שעל ידי זה מפסידי את האלפיים שיש לו למערב], אסור לו ללכת בשבת אלפיים אמה לצד מערב, מספק שאולי לא קנה העירוב ונשארו לו האלפיים למערב, וספיקא דרבנן לקולא, משום שאין נותנים לאדם אחד שתי קלות שסותרות זו את זו. וראה מה שכתבנו בזה לקמן סי' תיב ס"ק א.

התחומין, ואם כן לא היה זמן שבו שני העירובין היו קיימים, הביא הכף החיים (ס"ק יח) בשם החמד משה (ס"ק ב), שכיון שאין יודעים איזה עירוב חל, שניהם אינם כלום, ואין אומרים בזה ספק דרבנן לקולא והיה שניהם קיימים, כיון שרואי אחד מהם אינו קיים.

וכעין זה כתב המלוא הרעיים (שבת לד, א), שאם הניח בבין השמשות

הַלְבוֹת שֶׁבַת סִימָן שֶׁצַח שְׂצו

המשך מעמוד 522

[משנ"ב ס"ק יב]

כגון שֶׁנְּחָרְכָה מְדִיּוּרִיָּה, אֶבֶל חוֹמְתָה קִמְתָּה⁸.

8) ועיר שדוירה קיימים, כתבו השו"ע הרב (סי' תא ס"א) והחזו"א (א"ח סי' קט ס"ק ז') שנחשבת כולה כד' אמות לשובת בתוכה גם אם אין לה מחיצות כלל, וכן מפורש בתוס' (עירובין מז, ב ד"ה דכולה) שער אינה צריכה חומה כדי להחשב כד' אמות לשובת בתוכה.

[משנ"ב ס"ק טז]

שְׁקַל מְחִיצָה שְׂרוּחַ מְנִיד אֲתָה אֵינָה מְחִיצָה⁹.

9) והחזו"א כתב (א"ח סי' עז ס"ק ו'), שגדר מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח היינו שהרוח מנידה את חלקי המחיצה עד שיהיו רחוקים זה מזה ג' טפחים, ומחמת כן יש זמן מה שהמחיצה אינה מחיצה ממש, ובאופן זה פסולה המחיצה גם בשעה שהרוח אינה נושבת. אבל מה שמנידה הרוח את המחיצה מעט, אם משום כך אין חלקי המחיצה מתרחקים ג' טפחים זה מזה אפילו לרגע, אין זה חסרון.

והחזו"א כתב (א"ח סי' קיב ס"ק יא ד"ה שם), שיש להוכיח שמקום גופו בכלל ד' אמותיו מדברי הגמרא (עירובין מח, א), שהוכיחה שנותנים לכל אדם ד' אמות לפי גדל איבריו, שאם לא כן עוג מלך הבשן מה תהא עליו, כלומר אם לא ניתן לו ד' אמות כשיעור גופו, לא יוכל ללכת כלל. והקשה, שאם נאמר שמקום גופו אינו מן המנין, הלא גם לעוג יש חוץ ממקום עמידתו ד' אמות, ובהכרח שמקום גופו הוא בכלל הד' אמות, ועוג שגופו גדול יותר מד' אמות אינו יכול ללכת כלל.

[משנ"ב שם]

וְעֵין בְּאֵלֶיהָ נִכְּה שֶׁכֶּתֵב דִּישׁ לְסַמֵּךְ עַל דְּעָה זֹו לְמַעֲשֶׂה⁷.

7) ראה לשון השעה"צ לקמן (סי' שצו ס"ק א), שכתב שכבר ביארנו שהלכה כדעה השניה. אולם החזו"א כתב (א"ח סי' פ לדף מח, א), שמדברי הגמרא משמע שלהלכה יש לו רק ד' אמות ולא יותר. אמנם בביה"ל לעיל (סי' שסג סכ"ו ד"ה מרוחים) כתב בשם הפוסקים שגם בדינים דרבנן הולכים לחומרא, וביאר שהוא משום שזה ספק חסרון ידיעה.

הַלְבוֹת שֶׁבַת סִימָן שֶׁצַד

המשך מעמוד רסב

י"ב מיל שהוא מדאורייתא יש להחמיר למדוד באמות עצבות. וראה שעה"צ לעיל סי' שצו ס"ק ג.

[משנ"ב שם]

וּמְקַרֵי מְדִיּוּרָה שֶׁל מְצֻנָה⁸.

8) וכן כתב לעיל (סי' שו ס"ק לה), שמותר למדוד שיעורי תורה, כגון טפח על טפח המביא את הטומאה, או שיעור שישים לבטל איסור, כיון שלא נראה כעובדין דחול מאחר שהוא מדידה של תורה.

[משנ"ב ס"ק ו]

דְּבִמְקוֹם שֶׁאֵדָם קוֹנָה שֶׁם שְׁבִיתָתוֹ, קוֹנִים שֶׁם כְּלָיו וּבְהִמְתוּיָהוּ, דְּגִנְגְרִים אֶתְרִיּוֹ¹⁰.

9) ולענין כלים אם יש בהם איסור תחומין מדאורייתא, נחלקו הראשונים. דעת הרמב"ן (עירובין מג, א) שאיסור תחומין בכלים הוא מן התורה, ובשורת מהר"ב"ח (סי' כח) כתב, שגם לשיטת הר"ף והרמב"ם שאסור מן התורה לצאת יותר מ"ב מיל, היינו דוקא לאדם עצמו שעליו נאמר "אל יצא איש ממקומו", אבל כליו של אדם בדאי איסורם רק מדרבנן, והובאו דבריהם בביה"ל לקמן (סי' תד ס"א ד"ה למאן).

10) ובהמה וכלים של נכסי מלוג, כתב התוספת שבת (ס"ק ג) שהם כרגלי הבעל ולא כרגלי האשה. ואף שהלכה קנין פירות אינו כקנין הגוף [כמבואר בשו"ע אה"ע סי' פה ס"ה], ולכן לענין שמירה

שארין חילוק בין שלושת האופנים, ובכולם נאמר שיש לו ד' אמות לכל רוח, שהן ח' אמות על ח' אמות. אלא שבירצא חוץ לתחום בשבת אין לו אלא מקומו שהן ח' על ח' אמות, ובקנה שביתה מבעוד יום יש לו אלפיים אמה לכל רוח מלבד הח' אמות.

ב. שיטת רבנו אלחנן (הובא בתוספות הרא"ש עירובין שם), שלמי שיצא חוץ לתחום נותנים ד' אמות לכל רוח, אבל למי שקנה שביתה או שהניח עירוב יש רק ד' אמות ולא ח' אמות, וסביבן אלפיים אמה לכל רוח.

ג. שיטת הרמב"ם (פ"ו מהל' עירובין ה"א ופ"ז ה"ד), שלעולם מקום שביתתו הוא ד' על ד' אמות, אלא שלמניח עירוב או לשובת ברגליו יש שתי אמות מעירובו או מגופו מכל צד. וביצא מחוץ לתחום נמדדות הד' אמות מעמידת רגליו ולחוץ [ראה בדבריו פכ"ז מהל' שבת ה"א], לפי שמן הסתם דעתו לרוח שלעבר פניו.

[משנ"ב ס"ק ה]

הִינֵנו חֲצֵי אָמָה מְקוֹם מְצַב הַרְגֵל, וְחֲצֵי אָמָה הוּא בֵין רֶגֶל לְרֶגֶל בְּפִסְעָה בְּיִנְיָתָה⁷.

7) ולענין אם מודדים באמה שוחקת או עצבה, הסתפק המנחת חינוך (מצוה כד אות ג) דבר, וכתב שכיון שחז"ל הסתפקו בעיקר שיעור האמה, היה נראה לומר שבתחום אלפיים אמה שהוא מדרבנן יש להקל למדוד בשוחקות משום ספיקא דרבנן לקולא, ואילו במדידת

מילואים

הלכות שפת סימן שצו

המשך מעמוד הקודם

ב. החזו"א כתב (או"ח סי' קיב ס"ק יג), שלדעת חכמים החולקים על רבי יהודה לא נאמר דין טפל לענין תחומין אלא רק לענין הרצאה, ולכן יש איסור תחומין מן התורה גם בדרך מלבוש. וכן הביא הקהלות יעקב (עירובין סי' טו ד"ה ולכאורה יש) בשם החזו"א.

ג. הגרש"ז אויערברך (שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' טו) תירץ, שלא מצינו היתר לתחומין בדבר הטפל אלא כשמוציא חבית עם מים שעיקר משאו בהיתר, וכמו כן אם יוציא אדם שלבוש בבגדים אל מחוץ לתחומם של הבגדים, לא יעבור מטעם זה על כל פנים מן התורה. אבל אדם עצמו הלבוש בבגדים, אין להתיר לו לצאת מפני שהבגדים נטפלים לגופו, שהרי כל משאו באיסור, ולפיכך לכל הדעות אסור מן התורה משום הבגדים.

14) הוציא חוץ לתחום לצורך פיקוח נפש, האם בגדיו נגררים אחריו או שמקום שבייתם נשאר כפי שהיה בין השמשות, הצריך לפשוט בגד שאינו נצרך כגון עניבה וכדו', הגרש"ז אויערברך (שו"ת מנחת שלמה שם) כתב לרן שממונו של אדם נגור אחריו, וכיון שהוא עצמו מותר לצאת אפילו חוץ לג' פרסאות מפני פיקוח נפש, גם ממונו הותר, ואינו חייב לצמצם בבגדיו כשיצא להציל. וכן אחר שהציל שנתנו לו חכמים אלפיים אמה לכל רוח, גם לבגדים ולכלים שאיתו יש אלפיים אמה אלו. וכן כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ט סי' לו וח"י סי' לא) את א. והוסף הגרש"ז אויערברך (שם), שכיון שזה טעם ההיתר, אם כן אסור לו ללבוש בגד של חבירו, שלגבי ממונם של אחרים אין להתיר מטעם שהבהמה והכלים כרגלי הבעלים. וראה עוד בספר תורת היולדת (פ"ב עמ' לד').

ובשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ה סי' כו ו-ל) כתב לענין חיילים הנטענים חוץ לתחום לצורך הצלת נפשות, שאסור להם לקחת עמם חפצים ולהוציאם חוץ למקום שבייתם. אכן אוכל ומשקה מותר להם לקחת אם נוסעים הם לפרק זמן העולה על הזמן שבין אכילה לאכילה, ואם ירצו ללמוד, יכולים לקנות בערב שבת ספרים בזול ויפקירו אותם, וספרים אלו יכולים לקחת עמם ברכב, ובשעה שמגביה את הספר כדי ללמוד בו וכיון שלא לזכות בו.

[שעה"צ ס"ק ד]

יָקָא מְשַׁמְעֵן לֵן דְּבִּסְרִים לְהוֹלִיף הַפְּלִים שֶׁל זְהָ(16).

15) ולפי מה שכתב במשנ"ב לקמן (סי' תג ס"ק ז) שרשאי להוציא בוריקה כלים של אחרים שתחומם יותר מתחומו או כלים של הפקר אפילו חוץ לאלפיים שלו, נפקא מינה גם לאתור אדם עצמו שכלתה מידתו בחצי העיר, שעל כל פנים כלים שלו אינו יכול להוציא בוריקה, כיון שתחומם הוא כמו תחומו.

[משנ"ב ס"ק ח]

אִין יְכוֹל שׁוּם אָדָם(16).

16) ואדם שהלך לעיר אחרת שהיא בסוף אלפיים אמה לעירו, ועדיין פירותיו בתוך האלפיים אמה שלו, כתב התוספת שבת (ס"ק א) שאין חוששים שמא עירב לצד הרחוק מעירו ונמצא שהוא חוץ לתחום ואסור להוציא את פירותיו מד' אמותיהם, כיון שמעמידם אותו על חזקה שלא עירב. [וראה מה שכתבנו ביה"ל לקמן סי' תא ס"א ד"ה קרינן].

[משנ"ב ס"ק יא]

דְּהָרִי הוּא קְחָפְצֵי עֶפְרָיִם(17).

17) ולקמן (סי' תא ס"ק ד) ביאר, שחפצי נכרי קונים שבייתה במקום הנחתם בבין השמשות, אבל אינם נגררים אחר מקום הנכרי באותה שעה, ולכן גם אם היה הנכרי בבין השמשות במקום רחוק, אין כליו

בבעלים רק האשה נחשבת בעלים ולא הבעל, מימ כיון שהבעל הוא המשתמש בהמה ובכלים, לא גרע משואל שאם היה החפץ אצלו מערב שבת הרי תחום החפץ הוא כרגליו.

והוסיף, שאם נתן אדם מתנה לאשה והתנה על מנת שאין לבעלה רשות בה ומה שתרצה תעשה בה, אותו החפץ כרגלי שניהם, משום שבלשון זה נחלקו הפוסקים אם קנה הבעל במתנה זו קנין פירות, כמבואר בשו"ע (יו"ד סי' רכב) לענין נדר, שאם הדיר אדם את חתנו שלא יהנה ממנו, אסור לו לתת לבתו מעות על מנת שאין לבעלה רשות בהן, כיון שגם באופן זה קנה הבעל את המעות לפירות, ואם הוסיף 'אלא מה שתרצי עשי' נחלקו שם הפוסקים, ולכן יאמר לה שנותן לה על מנת שאין לבעלך רשות בהן אלא יהיו למה שאת נותנת לתוך פוך, שבאופן זה לכל הדעות אין לבעל בהן כלום.

[משנ"ב ס"ק ז]

וְהוּא דְּהָרִין פְּרוֹתֵיו(11).

11) ושיעור הפרי לענין תחומין, כתב הקהלות יעקב (עירובין סי' טו בסוף דבריו) שיש להסתפק אם שיעורו כמו באיסור הרצאת שבת, או שמא בתחומין כלל לא נאמר שיעור הרצאה, ומעיקר הדין אסור להוציא אל מחוץ לתחום גם פחות משיעור החיוב לענין הרצאת שבת.

[משנ"ב שם]

וּמְיָרִי בְיוֹם-טוֹב, דְּלִיתַּת בְּהַּ מְשׁוּם אֶסוּר הוֹצְאָה כִּי אִם מְשׁוּם תְּחוּמֵינִי(12).

12) ולענין איסור תחומין בחול המועד, כתב המנחת חינוך (מצודה שגב את ב) שלשית הרמב"ן שמלאכת חול המועד אסורה מן התורה, צריך לומר שגם איסור תחומין של י"ב מיל נהוג בחול המועד, היינו אם ביום עצמו נהוג האיסור מדאורייתא. מאידך, בשו"ת ציץ אליעזר (ח"ח סי' עט אות ד) הוכיח מדברי רש"י (תויגה יז, ב ד"ה ופנית) שאיסור תחומין נהוג רק בירט ולא בחול המועד. שכן כתב רש"י בפירוש הפסוק 'ופנית בבוקר והלכת לאהליך' (דברים טו ז), שבוקר זה היינו חול המועד, משום שביום טוב אסור לשוב לביתו מחמת איסור תחומין, מה שאין כן בחול המועד, ואף שרש"י הוא מהסוברים שמלאכת חול המועד אסורה מן התורה [כמו שהביא הבה"ל לקמן סי' תקל ס"א ד"ה ומותר].

[משנ"ב שם]

דְּקָנָה לִיבָא מְשׁוּם הוֹצְאָה כִּי אִם מְשׁוּם אֶסוּר תְּחוּמֵינִי, דְּהַמְלִבוֹשׁ נִגְרָר(13) אַחַר בְּעָלְיוֹ(14).

13) והטעם שאין אומרים גם לגבי איסור תחומין שהמלבוש נגרר אחר הלובושו, וכמו שמצינו בגמרא (עירובין צז, ב) שאם הוציא מים שלא קנו שבייתה בחבית שקנתה שבייתה, לדעת רבי יהודה בטלה החבית לגבי המים, ומשמע שאף בתחומין יש פטור של טפל, מצינו כמה ביאורים באחרונים:

א. הקובץ שיעורים (ביצה אות ע) ביאר, שאפשר לומר שלגבי הוצאה אין טעם ההיתר בדרך מלבוש משום שהבגד טפל לאדם, אלא משום שמלבוש אינו בגדר 'משא', ובהוצאה אסרה התורה רק משא. אבל איסור תחומין אינו תלוי במשא, שהרי גם האדם עצמו אסור לילך חוץ לתחום אף שגופו אינו משא כלל, ולכן אסור גם בדרך מלבוש. אלא שהקשה שבגמרא בשבת (קמב, א) מבואר, שהמוציא אדם ובגדיו פטור על הבגדים משום שהם נטפלים לאדם, ומוכה שבגדים טפלים לאדם, ואם כן הוא הדין לענין תחומין [וראה מה שהאר"ך שם].

מילואים

הלכות שבת סימן שצו

המשך מעמוד הקודם

הרמב"ם והטור נראה שחפצי נכרי קונים שבתה במקומם. והקשה על זה, שהיה הטעם שחפצי נכרי קונים שבתה הוא משום גזירה אטו חפצי ישראל, וחפצי ישראל הלא קונים שבתה כרגלי הבעלים, ואם כן גם חפצי נכרי צריכים לקנות שבתה כרגלי הנכרי ולא במקום הנחתם בבין השמשות.

נאסרים להוציאם מדי אמותיהם, אלא יש להם אלפיים אמה ממקום הנחתם. וביה"ל שם (סי"א ד"ה קנין) כתב שיש חולקים בזה, וסוברים שגם בנכרי נגזרים הכלים אחר בעליהם.

והתוספת שבת (סי"ק ה' וסי' תא סי"ג) הביא, שמדברר המג"א (כאן סי"ד) נראה שחפצי נכרי קונים שבתה כרגלי הנכרי, ומאידך, מלשון

הלכות שבת סימן שצח

המשך מעמוד רסד

ריבוע אחד, ועוד שני ריבועים קטנים לנותר מראשי הקשת כזה

אולם השונה הלכות (סי"ז) כתב בשם החו"א, שאין נותנים ריבועים קטנים לחלק הנותר אלא רק למרכז הקשת המתמלא,

ובחלק הנותר מודד כל אחד מפתח ביתו. וראה אור שמח (פכ"ח מהל' שבת הי"ח) שהביא את דברי המרכבת המשנה, שתחום עיר העשויה כקשת בצד של היתר הוא בעיגול, והשיג על דבריו [ובאור שמח מהזורת ב"ב תשס"ח נתבארו הדברים היטב].

[ביה"ל ד"ה ויש אומרים]

אָבֵל לְשׁוֹן הַגִּבְעָה דְחִיק מְאֹד לְפִי זָהָב.

(26) והחזו"א (א"ח סי' פ' ד"ה נה ע"ב) ישב, שמה שאמרו שמודדין מן הקשת, היינו מהמקום שבו התקצרה הקשת לפחות מדי אלפים, שנחשב מקום זה כמו ראש הקשת ואף ברחוק יותר מאלפיים מראש הקשת, והחידוש בזה הוא שלפעמים גם ברחוק יותר היה נדון כראש הקשת, והיינו במתקצר לפחות מדי אלפים. עוד כתב, שאפשר לומר שראש הקשת היינו קו היתר בגבול האלפיים ממרכז הקשת שנוון כראש הקשת, ועל כך אמרו שברחב ד' אלפים ומעלה מודדים מן הקשת היינו מקו האלפיים.

[ביה"ל שם]

מְשׁוּם דְהַלְכָה כְּדָבָר הַמִּיקֵל בְּעִירׇב (27).

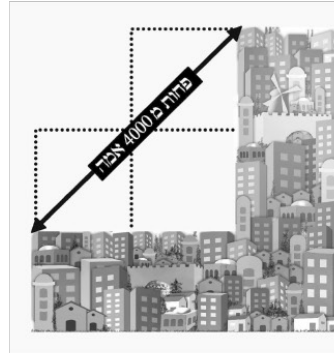
(27) ולענין אם הכלל שהלכה כדברי המיקל בעירוב נאמר רק במחלוקת תנאים או גם במחלוקת מאחרות יותר, דנו הראשונים בדבר. הרשב"א (עירובין מו, ב' ד"ה מאי) כתב בשם הראב"ד, שכלל זה נאמר דוקא במחלוקת תנאים ולא במחלוקת אמוראים. והרא"ש (שם פ"ב סי"ד בסופו) וכן ההגהות מיימוניות (פ"טז מהל' שבת אות ז) הביאו בשם מהר"ם (פסקים סי' מח), שלמד מדברי ר"ח שגם במחלוקת מאחרות יותר נאמר כלל זה. וביה"ל לקמן (סי' תח סי"א ד"ה רחוק) כתב כלל זה גם לגבי מחלוקת ראשונים, וכן נראה מדבריו כאן שכלל זה נאמר גם בשאר המחלוקות בעניני עירובין.

[ביה"ל שם]

וְנִרְאֶה לִי שֶׁמֶן הַטֶּמֶס הֵנָּה הַשְּׂמִיטָה [ו] הַקִּי"א (28).

(28) והחזו"א (א"ח סי' קי' סי"ז) כתב, שבדברי הרמ"א כלולים גם דברי הטור. ותמה על המשנ"ב, שכיון שכבר הקלו התוס' לעשות יתר' במקום שבו מתקצר לפחות מדי אלפים אמה, מדוע לא יהיה אפשר לעשות יתר' במקום שאינו רחוק אלפיים אמה מהקשת.

אלפים אלו הוא כדי שתוכל להיות הבלעת התחומין זה בזה [נשאם נמדוד אלפיים משתי קצוות הקשת אחד לכיוון השני, יפגשו שני התחומין זה בזה, ולכן נחשבים הם כעיר אחת והיתר הוא מכלל העיר]. ולפיכך בעיר העשויה כמין גאם היתה הבלעת תחומין גם אם היתר שבין ראשי העיר הוא יותר מדי אלפים, האת משום שכשנינת לבתים שבקצוות הגאם אלפיים אמה מרובעות ממקומם כפי ריבועם

או כפי ריבוע העולם כזה , כל שאין אורך פנים העיר יותר מארבעת אלפים אמה הרי יפגשו קרנות התחומין יהיו מובלעים זה בזה, ואו הרי נחשבות הן כעיר אחת, ובאופן זה עושים לה יתר על פני כולה למרות שאורך היתר הוא

יותר מדי אלפים. ונמצא שבעיר העשויה כמין גאם מודדים מן היתר עד שיהיה אורך היתר כשיעור ארבעת אלפים אמה ואלכסונו. אולם כתב החזו"א, שבשעה"צ להלן (סי"ק ט) מוכח שאם יש ד' אלפים בקו האלכסוני שבין ראשי העיר אינו מצטרף, אף שעדיין יש הבלעת תחומין בין שני ראשי העיר. והחזו"א (א"ח סי' קי' סי"ט) לא הכריע בדין זה באופן ברור.

[משנ"ב סי"ק יז]

דְּכָל הַקֶּשֶׁת וְחָלְלוּ רַק כְּאַרְבַּע אַמּוֹת דְּמִקְנָא (24).

(24) ולענין אדם שהוציאוהו נכרים מעירו ונתנהו בעיר העשויה כקשת, בתוך חלל הקשת, האם נחשב הוא כנמצא בתוך העיר עצמה ויהיה מותר לו להלך את כל העיר ואת חלל הקשת, או שדינו כנתנהו בעיבור העיר [השנוי במחלוקת כמבואר בביה"ל לקמן סי' תה סי' ד"ה מוקפת], כתב החזו"א (א"ח סי' קט סי"ט) שהחלל שבין ראשי הקשת הרי הוא כמו העיר עצמה.

[משנ"ב סי"ק טו]

עַל-כֵּן אֵי אֶפְשָׁר לְחַשֵּׁב הַחֵלֶל בְּכָלֵל עִירָא (25).

(25) ואופן מדידת התחום בעיר כזו, כתב היעב"ץ (בהגהותיו לעירובין נה, א) שמצד עיגול הקשת מבחוץ בודאי מרבעים אותה, והגדרו הוא מצד פנים הקשת, שאם היו ראשיה רחוקים זה מזה יותר מדי אלפים אמה, מודדים היכן היא היתר' המתקצר מדי אלפים, וממנו עושים

הלכות שבת סימן שצו

באר הגולה רב

שצו דין שביתת היחיד וכליו ומהלך אלפים אמה, וכו' י"ח סעיפים:

א [*] אָבֵל אָדָם יֵשׁ לוֹ (א) אֲלָפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ, (ב) חוּץ מֵאַרְבַּע אֲמוּתָיו אוֹ (ג) מִהַמְקוֹם שֶׁשָּׁבַת בוֹ: **ב** בְּהַדְּשׁ עָלָיו הַיּוֹם בִּבְקָעָה וְאִינוּ יוֹדֵעַ תְּחוּם־שָׁבַת, (ד) מִהֶלֶךְ אֲלָפִים (ה) *פְּסִיעוֹת (ו) (בינוניות) (טו) שֶׁהֵם תְּחוּם־שָׁבַת: **ג** יִכְשֶׁם שְׂאִין אָדָם רִשְׁאֵי הֶלֶךְ בְּשָׁבַת וּבֵיּוֹם־טוֹב אֲלָא אֲלָפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ, (ו) כֶּף (ז) (ז) פְּלִי וּבִהְמָתוֹ (ח) אֵין זְכוּל שׁוּם אָדָם הַהוֹלִיכֵם חוּץ לְאֲלָפִים אֲמָה שֶׁל בְּעֵלֵיהֶם. וְאִם עָרְבוּ בְּעֵלֵיהֶם לְרוּחַ אַחַת, אֵין שׁוּם אָדָם זְכוּל הַהוֹלִיכֵם לְרוּחַ הַאֲחֵרָת אֲפִלּוּ פְּסִיעָה אַחַת מִמְקוֹם שְׂאִין הַבְּעָלִים וְכוּלִים לִילָךְ: הַגָּה (ט) וְעֵין לְעֵיל סוֹף סִימָן שֶׁהָאֵם מִתֵּר לְמִסְרָה בְּהֵמָה לְאִינוּ־יְהוּדֵי מִמְקוֹם שֶׁשֶׁשׁ חֹשֶׁשׁ שִׁיּוּצֵי־אֵנָה חוּץ לְתַחוּם: **ד** הַמּוֹסֵר בְּהֵמָתוֹ לְבָנוּ, הֲרֵי הִיא (ו) פְּרָגְלֵי הָאָב: **ה** (יא) יִמְסְרָה (ג) לְרוּעָה, (יב) אֲפִלּוּ

בְּאֵר הַיֵּטֵב
(ו) בינוניות. הינו ארץ ב' מנגלים, מנגל א' מקום מצב הרגל ומנגל ב' בין רגל לרגל, מהר"ו סע"ה ובסימן ש"א: (3) כליו. מנ"י במלבוש, וע"י סימן תג, מ"א: (2) לרועה. אפלו לרועה אינו יהודי, עס"י ת"א, מ"א: י"ח מינוטין, קמ"ש הנה"ד, הובא בהלכות מליטה, ואמנם

משנה ברורה
(א) אלפים אמה. והוא תחנת חקמים, דמן התורה מתר להלך עד י"ב מיל, קשעור מנה שןאל בשןאב ששהזיקה י"ב מיל, וכיותר מזה אסורה, וכדכתוב 'אל יצא איש ממקומו', והאי 'מקומו' קאי על המחנה. והנה פוסקים חולקים ואומרים דגם חוץ ל"ב מיל אינו אסור מן התורה, והאי 'אל יצא' אינו אלא אזהרה לענין הוצאת בלים מרשות לרשות [אחרונים]: (ב) חוץ מארבע אמותיו. דמקומו של אדם בכל מקום ששוכת הוא ארבע אמות כדלעיל, ומשם יש לו אלפים (6) לכל רוח, נמצא דיכול להלך מעמידת רגליו אלפים וארבע אמות: (ג) מהמקום ששבת בו. פרוש, דאם שבת במקום מקף מחיצות, חשיב כלו כארבע אמות ויש לו אלפים סביב המקום ההוא: (ד) מהלך אלפים. לכו ארבע אמות: (ה) פסיעות בינוניות. הינו (3) חצי אמה מקום מצב הרגל, וחצי אמה הוא בין רגל לרגל בפסיעה בינונית; (א) ומנ"י שהוא צריך ללכת לאיזה צד שבת ומקרי מדידה של מצונה (8) דשרי, כדלעיל בסימן שו סעיף ז: ג (1) כף וכו'. דבמקום שאדם קונה שם שביתתו, קונים שם כליו ובהמותיו, ונגנררים אחריהם: (2) כליו. והוא הדין פרוטיותו וכל דבר השני לו; ומנ"י ביום טוב, דלית בה משום אסור הוצאה כי אם משום תחומין, דבשבת הלא אסור להוציא חוץ לארבע אמות; אי נמי, מנ"י (7) במלבוש שלובש האדם עליו, דבנה ליכא משום הוצאה כי אם משום אסור תחומין, דהמלבוש נגנרר: (3) אחר בעליו (4) נמ"א: (ח) אֵין זְכוּל שׁוּם אָדָם אֲפִלּוּ הֵנָּה בְּתוֹךְ תְּחוּמוֹ שֶׁל הַמּוּלִיךְ: (ט) וְעֵין לְעֵיל סוֹף סִימָן שֶׁהָאֵם מִתֵּר לְמִסְרָה בְּהֵמָה לְאִינוּ־יְהוּדֵי מִמְקוֹם שֶׁשֶׁשׁ חֹשֶׁשׁ שִׁיּוּצֵי־אֵנָה חוּץ לְתַחוּם אֲסוּר: **ד** (י) פְּרָגְלֵי הָאָב. וְלֹא פְּרָגְלֵי הַבֵּן הַמּוּלִיכֵם, לְפִי שְׁדָרְךָ בְּנֵי־אָדָם לְהַפְקִיד בְּלֵיהֶם בְּיַד בְּנֵיהֶם וְאֵין כְּפִנְתָּם לְמִסְרָה בְּרִשְׁתָּם נמ"א בשם המגיד־משנה, ולפי זה אפלו מסר לו מערב־שבת נמי דינא הכי. (ס) והרבה חולקין על פסק המחבר וסבירא להו דבגנו לא עדיף מאחר, ולהכי אם היא רגיל למסור לבנו לרועה, דינו כמו מסרה לרועה, בסעיף ה, דאפלו מסרה לו בשבת גופא הרי הוא פרגליו: **ה** (יא) מְסָרָה לְרוּעָה (יב) אֲפִלּוּ נִתְּנָה לוֹ כֵּיּוֹם (1) עב"ס, דהרי הוא כחפצי עב"ס: (2) דקמא לן דקונה שביתה ואינו נמשך אחר פרגליו: **ה** (יב) מְסָרָה לְרוּעָה (יב) אֲפִלּוּ נִתְּנָה לוֹ כֵּיּוֹם טוֹב. דכבר מערב־יום טוב דעתו הנה שלא לקנות שביתה אצלו אלא אצל הרועה שמסר לו למחר. ומשמע (1) מסתימת לשון המחבר, דאפלו יש כמה רועים בעיר, כיון שהוא מסר רק לאחד הרי הוא פרגליו הרועה, אבל כמה (2) פוסקים חולקין על זה וסוברין דהויא שיש שני רועים בעיר ומסר לאחד ביום טוב, הרי הוא פרגליו הבעלים, מאחר שלא הכיר מערב־יום טוב בשעת קנית שביתה למי ימסר למחר, נשאר ממילא ברשות הבעלים; אם לא (ט) שרגל תמיד למסר לאחד מהם, דאז הרי הוא פרגליו הרועה ההוא. ודע, דמה שקרב יום טוב לאו דוקא, דשן זה גם לענין שבת, וכן דין דסעיף ח וסעיף ט וסעיף יא, ושאר הדינים שן רק ביום טוב.

שער הציון

(6) ולפי דעה ראשונה לעיל בסימן שצו, אם ברר לו הארבע אמות בצד אחד, כגון שהלך השני אלפים וארבע אמות, הפסיד הארבע אמות מצד השני ואין מודרין לו לצד השני רק אלפים ולא יותר, והוצת השני ואמרים שם יש לו אלפים וארבע אמות לכל רוח, כן מוכח בעבודת־הקדש וכן פתחו האחרונים, אך כבר בארנו שם בהלכה דנעה שנה"ב: (3) אחרונים: (4) תוספת־שבת בשם הריטב"א: (7) ועוד משפחת לה, למי שפלתה מדהו בןצני העיר המלפנת חומה, דאז הוא אסור לילך יותר ואחרים מפרים לטלטל בכל העיר כיון שפסקת חומה, וקא משמע לן דאסורים להוליך הפלים של (15) שפלתה מדהו בןצני העיר [נתי"ש]: (8) אליה נדה בשם הנשבי"א שחולק על הרמב"ם, ועוד כמה פוסקים, רש"י ורא"ש וטור ורבנו יצחק וכן מוכח לפרוש הפאור, וגם במלממות שישב דעת הרי"ף משמע נמי דסבירא לה דאין חלוק בין בנו לאחר, עין שם, וכבר העיר בספר נהר־שלום על סתימת המחבר בהרמב"ם במקום ששארי פוסקים חולקין על זה. אכן נראה, דאף להרמב"ם, אם היה בנו רועה קרוב ורגילי הכל למסר לו בהמותיהם, מודה גם הרמב"ם דהוא פרגליו הבן ואפלו מסרה לו בשבת, דאז יש לו שם רועה אחר דמסר שביתתו אצלו, ולא נגנע כלל מפני שהוא בנו: (1) מנ"א אב"ה: (1) וכשיטת הרמב"ם ונתי"ף שחולקים רק במסירה לרועה אחד או לשנים: (2) רש"י והנשבי"א והרא"ש וסיעתם: (3) מן מוכח בפארי וכן מוכח מרש"י דבדור הפתחיל צאן, וכל־שכן אם אמר מערב־יום טוב לרועה שלמחר ימסר לו דמהני, כמו שכתב במלממות: